

**ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШДА МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ
ТИЗИМИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ****Разикова Гулмира Шарифовна,
ТДИУ, кат.ўқ.**

Аннотация: Ушбу мақолада мустақиллик йилларида Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида масофавий таълимни ривожлантириш борасида ахборот технологияларини қўллаган ҳолда таълим жараёнини ахборотлаштиришга эътибор қаратилган. Масофадан ўқитиш компьютер ва телекоммуникация технологияларга асосланган ҳолда таълим жараёнида энг яхши анъанавий усуллар ишлатиладиган таълим шакли ва воситаси эканлиги баён қилинган.

Калит сўзлар: билим, кўникма, малака, ахборот технологиялари, таълим, ахборот, кадрлар, дастур, илм, маърифат.

Ватан ва юрт мустақиллигини мустақкамловчи, инсонларнинг манфаатини, уларнинг билими, кўникма ва малакасини шакллантиришга алоҳида аҳамият берилган замонавий ахборот технологиялари, таълимни компьютерлаштириш ва компьютер тармоқлари тузилишида таълим жараёнини ахборот билан таъминланишининг ривожлантирилишига эътибор қаратилган. Зеро миллий дастурда эътироф этилганидек, "Таълимни ахборот билан таъминлаш тизимини шакллантириш ва ривожлантириш, уни жаҳон ахборот тизими билан боғлаш, оммавий ахборот воситаларининг таълим соҳасидаги вазифаларини белгилаш" малакали кадрлар тайёрлашнинг муҳим муаммоларидандир. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида замонавий ахборот технологиялари, таълимни компьютерлаштириш ва компьютер тармоқлари тузилишида таълим жараёнини ахборот билан таъминланишини ривожлантирилишига эътибор қаратилган.

Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис Сенати ва Қонунчилик палатасига қилган Мурожаатномасида "2020 йил – Илм-маърифат ва рақамли иқтисодиёт йили" деб эълон қилинди. Шундан кейин фуқароларда "рақамли иқтисодиёт" атамаси ҳақида кўплаб саволлар туғила бошлади. Нуқуқий ахборот канали «рақамли иқтисодиёт» атамасининг мазмунини очиб берувчи мақола эълон қилди.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили»да амалга оширишга оид давлат дастурида белгиланган вазифаларга мувофиқ ҳамда иқтисодиёт тармоқлари ва давлат бошқаруви тизимига замонавий ахборот технологияларини кенг жорий этиш ва телекоммуникация тармоқларини кенгайтириш орқали республика иқтисодиётининг рақобатбардошлигини янада ошириш мақсадида вазифалар белгиланди.

Бу дастурнинг тўлиқ бажарилиши эса албатта технологик янгиликлардан ва жаҳондаги тенденцияларга таянган ҳолда олиб боришига боғлиқ. Шунинг учун ҳозирги кунда ахборот коммуникация технологиялари соҳасида, биринчи навбатда дастурий воситаларни, маълумотларнинг ахборот базаларини ишлаб чиқиш, республика, тармоқ ва маҳаллий ахборот-коммуникация тармоқларини шакллантириш, компьютер ва телекоммуникацияни ишлаб чиқиш соҳаларида ишлаш учун юқори малакали мутахассис кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, жумладан мутахассисларни чет элларда ўқитиш борасидаги ишларини мувофиқлаштиришга йўналтирилган кўпгина ишлар мақсад қилиб олинди.

Шунинг муносабати билан "Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили" Давлат дастурида асосий вазифалардан бири бўлиб, қуйидаги вазифа белгиланган: "таълим жараёнига янги ахборот-коммуникация ва педагогик технологияларни, электрон дарсликлар, мультимедиа воситаларини кенг жорий этиш орқали мамлакатимиз мактабларида, лицейлари ва олий ўқув юртларида ўқитиш сифатини тубдан яхшилаш, таълим муассасаларининг ўқув-лаборатория базасини замонавий турдаги ўқув ва лаборатория ускуналари, компьютер техникаси билан мустаҳкамлаш, шунингдек, ўқитувчилар ва мураббийлар меҳнатини моддий ҳамда маънавий рағбатлантириш бўйича самарали тизимни янада ривожлантириш".

Ўзбекистон инновацион ривожланиш турининг ҳозирги замон моделига ўтиши учун ҳамма зарур шароитларга эга. Бу модел вужудга келтирган илмий техникавий салоҳиятидан кенг ва самарали фойдаланишга фундаментал ва амалий фаннинг ютуқларини чуқур илм талаб қиладиган технологияларини амалиётга кенг жорий этишга, юқори малакали, иқтидорли илмий кадрлар сонини кўпайтиришга асосланади. Бу мамлакатимиз жаҳондаги иқтисодиёти ва саъноати ривожланган давлатлар қаторига кириб боришининг зарур шартини ва мустаҳкам пойдевори бўлиб хизмат қилади.

Масофадан ўқитиш компьютер ва телекоммуникация технологияларга асосланган ҳолда таълим жараёнида энг яхши анъанавий усуллар ишлатиладиган таълим шакли ва воситаси ҳисобланади. Масофадан ўқитиш таълим жараёнини мақсадга йўналтирилган ва назорат қилинадиган, шахсий жадвал бўйича ўзига қулай бўлган жойда ўқиши мумкин бўлган, ўзида махсус таълим воситалари мажмуаси ва ўқитувчи билан телефон орқали, электрон почта бўйича, шунингдек шахсан боғлана оладиган ўқувчининг интенсив мустақил ишини ташкил қилади.

Масофадан ўқитиш мақсадга йўналтирилган интерактив, ўзаро ва таълим воситалари орқали таълим олишда субъект ва объектларни ўзаро алоқасининг асинхрон жараёнини ўзида намоён этади. Бунда таълим жараёни уларни қаерда жойлашганлигига боғлиқ бўлмайди. Таълим жараёни ўзига хос педагогик тизимининг элементи ҳисобланувчи ўқитишнинг мақсади, ўқишнинг тузилиши, ўқиш усуллари, ўқиш воситалари, ўқишнинг ташкиллаштирилган шакллари, идентификацион - назорат, ўқув материал, молиявий-иқтисодий, меъёрий-ҳуқуқий, маркетинг қисм тизимлари бўйича ўтилади. Таълим тизимида масофадан ўқитиш ижтимоий тамойилга мос ҳолда ҳеч ким мухтожлик, жуғрофий ёки вақтли чегараланганлик, ижтимоий ҳимоясизлик ва физик нуқсонлар туфайли ўқув юртига бора олмайдиган ёки ўзи учун зарур бўлган ёки бошқа ишлаб чиқариш ишлари билан бандлик сабаби бўйича ўқиш имкониятидан четда қолмаслигига жавоб беради. Масофадан ўқитиш XXI асрга таълим олишнинг анча истиқболли, ижтимоий, интеграл кўринишидаги тизим шаклида кириб келди.

Масофадан таълим олиш - мультимедия тизими ва янги ахборот технологиялари асосида кундузги, сиртқи ва кечки таълим олишнинг ўзига хос замонавий шакли ҳисобланади.

Масофавий таълим (МТ) - бу ўқувчи томонидан, кейинчалик унинг ижодий ёки меҳнат фаолиятига айланадиган маълум таълим соҳасини тасдиқланиши ва унга эришиш учун масофадан ўқитиш жараёнини амалга оширувчи тизим ҳисобланади. У масофадан ўқув ахборотлари алмашишув воситаларига (сунъий йўлдошли телевидение, радио, компьютер алоқаси ва х.к.) асосланган, махсуслаштирилган ахборот-таълим мухити ёрдамида чет элга ва мамлакат аҳолисига тақдим этиладиган комплексли таълим хизматидир. Масофадан ўқитишнинг ахборот таълим мухити маълумотлар узатиш воситалар мажмуасини, ахборот

ресурсларини, ўзаро алоқа баённомаларини, аппарат дастурий ва ташкилий-услубий таъминотни, фойдаланувчиларнинг таълимга бўлган талабини қондиришга мўлжалланган тизимий-ташкилий воситалар мажмуасини ўз ичига олади.

Ўқитишнинг мақсади. Белгиланган тартибда тасдиқланган таълим дастури, мутахассис модели ва давлат буюртмасига мос равишда таълим олувчи томонидан қобилият ва билимлар тизимини эгаллаб олиш.

Ўқитиш мазмуни. Ижтимоий буюртманинг педагогик модели. Ўқитиш жараёни, уни амалга ошириш усуллари ва ташкилий шакллари унинг мазмуни билан белгиланади.

Масофадан ўқитишда ўқишни қувватлаш (ёки таълим олаётганларни қўллаш) деганда ихтиёрий материаллар, таълим берувчидан бошқа жуғрофий нуқтада жойлашган ўқувчига юборилувчи ахборотлар тушунилади. Таълим жараёни давомийликка эга бўлган фаолият каби бўлади, яъни таълим берувчидан ўқувчига юбориладиган ўқув услубий материаллар узилиб қолмаслиги, улар орасидаги танаффуслар бўлмаслиги керак (ёки минимумга келтирилган бўлиши керак).

Масофадан ўқитиш компьютерлар ва телекоммуникация тармоғидан фойдаланишга асосланган. Компьютер алоқа воситалари масофавий муаммоларни ҳал қилади ва таълим берувчи билан ўқувчи орасидаги алоқани янада тезкор қилади. Замонавий ахборот технологиялари воситалари ўқиш мобайнида турли хил материаллар вербал ва образли (графика, овоз, анимация, видео ва бошқа) намойишларни қўллашга имкон беради. Компьютерда таълим оладиганлар ва дастурни назорат қилувчилар бир томондан, ўқув материалларини тезроқ ва чуқурроқ ўзлаштиришга ёрдам беради, иккинчи томондан, ўқувчига ўзлаштирилган ўқув материаллари даражасини тезкор назоратни амалга оширишга имкон беради.

Маълумки, иқтидорли ўқитувчилар ўртача статистик педагоглардан ўз билимлари чуқурлигидан кўра кўпроқ уларни етказиш қобилияти, яъни мукамалроқ коммуникатсион қобилиятлар билан фарқланиб туради. Фақат турли фанлараро билимлар ва фанлараро тадқиқот усуллари эга бўлган, техник ва гуманитар фанларда чуқур билимга эга бўлган, келгусида узлуксиз ривожланишга қодир талаба тайёрлаш учун таълим фундаменталлигини мустаҳкамлаш зарур.

Хулоса қилиб айтганда, компьютер технологиялардан фойдаланиш билан ўқитиш аста-секин янги таълим стандарти бўлиб қолмоқда, у мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни олиб борувчи барча тузилмаларга (касбий техник ва олий таълимдан бошлаб то ҳар хил мутахассислар бўйича жадаллаштирилган курсларгача) тадбиқ этилапти.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 2022 йил 22 декабрь.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида" ПФ-4947-сон фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги «Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида» ПҚ-4699 сон қарори.

4. С.С. Гулямов ва бошқалар. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. Ўқув қўлланма. - Т.: ТМИ, "Иқтисод-Молия" нашриёти, 2019.

5. Ж.Хасанбоев ва бошқалар. Педагогика. - Т.: «Fan va texnologiya», 2010.

6. Р.М. Махмудов, Р.Х.Душанов. Педагогика. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2014.